

Lähimatkailu – pelastus vai ”paitojen pesemistä”?

Pasi Satokangas, Lapin ammattikorkeakoulu, Matkailualan tutkimus- ja koulutusinstituutti (MTI)

Globalismi vastamäessä

Matkailu on kasvanut Suomessa ripeästi viime vuosina. Rinta rinnan matkailun kanssa on näyttänyt kasvavan ilmastoahdistus, jolla tarkoitetaan väljästi määriteltynä ilmastonmuutoksen psykologisia vaikutuksia (Pihkala, 2019, s. 4). Ottamatta kantaa matkailun kasvun puolesta tai vastaan voidaan todeta, että ahdistus ei ole jarruttanut matkailua ainakaan laajasti. Ihmiset ovat kulkeneet vähintään kuten ennenkin, virkistyen ja tuoden tuloa sekä työmahdollisuuksia lukemattomille kohdealueille.

Tämä kirjoitus lähimatkailusta oli suunnitteilla jo alkuvuodesta. Kevään lähestyessä näkökulma sai karulla tavalla lisää ajankohtaisuutta. Covid-19 on eläimiin ja ihmisiin tarttuva hengitystieinfektion aiheuttava virustauti, joka voi olla hengenvaarallinen. Pieni ja näkymätön virus on lyhyen elinkaarensa aikana vaikuttanut yhteiskuntiin läpikotaisin. Välitön šokki iski rajuimminkin ihmisten liikkumiseen perustuville aloille, kuten matkailuun. Pitkän aikavälin vaikutuksia voi toistaiseksi vain arvailla. Tartuntoja kuvaavan kasvukäyrän varjossa pyritään nyt minimoimaan vahinkoja eri toimialoilla.

Koronaepidemia sai suomalaiset teollisuusyritykset harkitsemaan tuotannon siirtämistä Kiinasta takaisin kotimaahan. Matkailuelinkeinolla näitä ”tuotantolaitoksia”, joissa syntyy koneenosien sijasta matkapäätöksiä, on paljon eri puolilla maapalloa. Maaliskuussa 2020 Eurooppaan rantautunut kriisi pakottaa toimialat pohtimaan tulevaisuutta ja varautumista vakavammin kuin tuskin kukaan olisi uskonut vielä puolisen vuotta sitten. Jatkossa strategista painopistettä siirretään ehkä entistä enemmän lähempänä sijaitseville lähtöalueille. Investointeja joudutaan mahdollisesti perumaan tai harkitsemaan entistä tarkemmin. Tämä vähentää jossakin määrin globaaleista kriiseistä aiheutuvia riskejä. Mitä sitten olisi tehtävissä, jotta matkailuelinkeino ei olisi jatkossa maailmanmenon armoilla yhtä pahasti? Olisiko ratkaisu lähimatkailussa?

Lähimatkailu – mitä se on?

Kaikkihan siitä puhuvat. Mutta mitä lähimatkailu oikein tarkoittaa? Lähimatkailulla viitataan yleensä paikallisuuteen, lyhyisiin välimatkoihin ja vähähiilisiin liikkumisen tapoihin (Rantala, 2020). Täsmällinen määritelmää lähimatkailulta puuttuu, mutta tietty viitekehys sillä on. Lähimatkailu ei esimerkiksi ole lentomatkailua. Toisaalta akateemisen maailman ulkopuolella – missä aiheesta myös keskustellaan – lähimatkailu voidaan ymmärtää varsin suhteellisesti. Elinkeinoelämän piirissä on esitetty näkemyksiä, joiden mukaan Keski-Euroopasta Suomeen saapuminen on lähimatkailua, ainakin verrattuna mannertenväliseen matkailuun. Lapin matkailustrategiassa lähialueiksi on nimetty Ruotsi, Norja, Baltia ja Venäjä. Lähialuesegmentin kehittämistä pidetään strategiassa tärkeänä vastuullisuuden ja hiilijalanjäljen näkökulmasta. Kotimaassa matkustaminen tai lähimaista saapuminen täyttääkin myös lähimatkailun tutkijoiden kriteerit, ainakin jos liikkuminen tapahtuu muutoin kuin lentäen.

Merkitys vaihtelee

Yksi keino arvioida lähimatkailun merkitystä on käyttää kosketuspintana juuri kotimaanmatkailua. Koko maassa kotimaisten asiakkaiden osuus rekisteröidyistä yöpymisistä on noin kaksi kolmasosaa. Lapissa taas rekisteröidyssä majoituksessa yöpyvistä alle puolet on suomalaisia. Lapissa ulkomaisen kysynnän paikkaaminen kotimaisella vaatisi siis suurempia ponnistuksia. Toistaiseksi kehitys on ollut aivan toisen suuntainen. Vielä vuonna 2010 kotimaisten asiakkaiden osuus Lapin rekisteröidyistä yöpymisistä oli noin kaksi kolmasosaa. Nyt vuosittaisia yöpymisiä on tosin lukumääräisesti lähes miljoona enemmän kuin kymmenen vuotta sitten. Kasvu on tullut ulkomaisista yöpymisistä. Koko maassa suhteellinen kasvu on ollut pienempi, ja se on koostunut tasavertaisesti kotimaisista ja ulkomaisista yöpyjistä. (Tilastokeskus, 2020.)

Lähimatkailuun kriittisesti suhtautuva voi kaivaa taskustaan vanhan vertauksen ”toistemme paitojen pesemisestä”, jota on käytetty teräväkielisenä esimerkkinä tuottavan työn vastakohdasta. Onko kotimaanmatkailusta hyötyä Suomelle? Kyse on osin alueellisesta näkökulmasta: se maakunta tai kunta, joka onnistuu houkuttelemaan paljon matkailijoita, saa siitä tuloa ja työllisyyttä. Matkailun varaan rakennetaan lisäksi palveluita, jotka ovat myös paikallisten käytössä. Ja jos suomalaiset matkustavat ulkomaiden sijaan kotimaassa, matkustustase kokonaisuudessaan paranee.

Miten kehittää?

Lähimatkailun hiilijalanjälki on kaukomatkailua pienempi. Lähimatkailu lieneekin yksi aidoimmista tavoista kehittää vähähiilisempää matkailua. Läheltä kohteeseen saapuvan ei tarvitse lentää matkansa jouduttamiseksi, mikä vähentää huomattavasti energiankulutusta ja päästöjä. Siksi lähimatkailun kehittäminen ja tutkiminen on polttavan ajankohtainen aihe. Monissa rahoitusohjelmissa vähähiilisyys on nykyään keskeinen teema, joten lähimatkailu aiheena kerännee korkeita pistemääriä rahoittajien arvioissa hakemuksia.

Eksotiikka ja vaihtelu puree – löytyykö sitä lähimatkalta? Suomi on pitkä maa, kesällä kauttaaltaan samantapainen olosuhteiltaan, mutta muina vuodenaikoina eroja on enemmän. Ilmas-

toahdistus ja koronavirusi pitävät nyt monien matkaa suunnittelevien ajatukset maan rajojen sisäpuolella. Kiinnostusta kotimaanmatkailuun on, ja jos sitä ruokitaan sopivasti, kiinnostus varmasti vielä kasvaa. Markkinointi kotimaahan, lähikohteiden kartoittaminen, tarinallisuus, paikallisuus, ruoka ja muut tuotteet, luonto – esimerkiksi näitä keinoja ja vetovoimatekijöitä on tuskin vielä kokeiltu täydellä teholla.

Vähemmän liikkuvia osia

Koronavirus on esimerkki matkailun kohtaamista ennakoimattomista ilmiöistä. Aiemmin Ukrainan kriisin aikaan Venäjän ja länsimaailman välinen nokittelu osoitti, että lähialueillakin voi tapahtua yllättäviä asioita. Globaaliin maailmaan liikkuvia osia mahtuu enemmän, mikä tarkoittaa yleensä enemmän myös vikamahdollisuuksia. Lähimatkailu ei voi täysin korvata nykymuotoista matkailuliiketoimintaa. Se on kuitenkin aito keino vähentää globaalien kriisien tuomia uhkia sekä hiilijalanjälkeä. Siksi lähimatkailun kehittäminen on erittäin perusteltua ja ajankohtaista.

Lähteet

- Pihkala, P. (2019). Ilmastoahdistus ja sen kanssa eläminen. Mieli, Suomen mielenterveys ry. Haettu osoitteesta https://mieli.fi/sites/default/files/materials_files/ilmastoahdistusraportti-mieli2019-web.pdf
- Rantala, O. (2020). RE: Lähimatkailu määritelmä. Sähköposti Pasi Satokankaalle 16.3.2020.
- Tilastokeskus. (2020). Vuosittaiset yöpymiset ja saapuneet vieraat majoitusliikkeissä muuttujina majoitusliikkeen tyyppi, maakunta, maa, tiedot ja vuosi. Haettu osoitteesta http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_lii_matk/statfn_matk_pxt_11j1.px/table/tableViewLayout1/